

ЗА КОНКУРСА • ЗА КОНКУРСА КАРТИНИ ОТ ФРОНТОВИЯ ЖИВОТ

Сред потъналия в зеленина двор ме среща необичайно жизнен за всичките 93 години старец с библейска осанка. Когато започнахме нашия разговор, лицето му се оживи, а в очите му заиграха пламъчета:

„Роден съм в махала Млечановци на село Вакарел. По време на Първата световна война на три години прекарах по фронтите. Завърших Дранговата школа за запасни офицери. Служих като взводен командир отначало в Шестна десети Ловчански полк, а впоследствие в Шести Маршеви полк“...

Редят се спомени за отминали събития. Оживяват случки и картини от фронтовия живот: войнишките неволи, мизерията, гладът...

„Въстанието дочеках на кота 1050 при село Мойно Морихово — Битолско — продължава своя разказ свещеникът. — Напуснахме фронта и се върнахме назад да търсим виновниците за тази проклетата война. От Кюстендил заедно с много други войници се отправихме за София. В Радомир, на площада, срещнах нашите вакарелци Борис Гешаков, Славоко Владимиров, Трендафил Божичков, Гане Апостолов и двама ихтиманци. Те ми казаха, че в града се намира Райко Даскалов. Много се зарадвах, защото него познавах от 1914 година, когато беше управител на кооперация „Народен магазин“ при БЗНС в София, където ние често го посещавахме и той ни привлече за членове на младежката земеделска организация. На площада в града Райко Даскалов говореше пред множество войници. Когато му се представих, той се зарадва и каза: „Ето такива ми трябва още няколко души. Ти ще ми бъдеш трети адютант, Гешаков — четвърти, а Славоко Владимиров — свързка.“

Старческият глас укрепва.

„На 27 септември сутринта

изповед на един свещеник

На 27 септември се навършват седемдесет години от Войнишкото въстание, довело до обявяването на Радомирската република. Тази славна годишнина бе повод да се срещна с един от малцината живи участници в тази народна епопея — свещеник СТЕФАН ГРОЗДАНОВ СТОИЛКОВ от село Вакарел.

Райко Даскалов, фелдфебел Данчев и четиримата адютанти отидоха на гарата, за да предадем телеграмата за републиката. Гаровите чиновници бяха избягали, а на телеграфа седеше стажант-чиновникът Коладин Дангърски от село Върба, Радомирско, който предаде телеграмата. След това Даскалов нареди да се оформят частите и първите два вагона да заминат за Владая. На гара Радомир имаше композиция, на товарени с жито и цимент. Вагоните бяха разтоварени бързо от войниците и първият вагон веднага замينا, а вторият малко закъсня поради липса на локомотив, който пристигна от Перник. Войниците, които не можеха да се качат във вагона, заминаха за София пеша и с каруци. Щабът се настани в един вагон и вечерта пристигнахме на гара Владая. Силите бяха насочени както следва: първа дружина да превземе школата за запасни офицери в Княжево; втора — Юнкерското училище, а трета да обезвреди германските части, дислоцирани на Захарна фабрика, и да склучи кордона на гара София.

Към четири часа сутринта около Княжево ни обстрелваха с картечници и оръдия. Юнкери и германски части ни нападнаха с автоматично модерно оръжие. Сражавахме се бли

зо три денонощия, но под напора на добре въоръжените правителствени войски бяхме принудени да отстъпим. Райко Даскалов, придружен от Славоко Владимиров, тичаше от дружина на дружина и окуража нашите войници. Раниха го в лявата ръка. Превързахме го с част от неговата риза. Върнахме се на гара Владая. На позициите останаха шепи добро волци, които прикриваха отстъплението и трупове на повече от 3000 войници. Райко Даскалов, ранен на един удар, произнесе прощално слово. Войници се пръснахме по горите на Витоша. Даскалов с няколко войници от Самоковско, аз, Владимиров и Гешаков тръгнахме заедно. В землището на село Кокаляне се разделихме. Даскалов със самоковци замينا за Самоков, а впоследствие подразбрахме, че е заминал за Солун. Ние тримата се изкачихме по билото на Лозенската планина и през село Габра поехме за Вакарел. При местността Крушовица се разделихме. Аз си заминах за Млечановци, а Владимиров и Гешаков продължиха за Вакарел. Правителството издаде декрет, че всички участници във въстанието са осъдени на смърт и аз очаквах постоянно часа на моето арестуване. Само бяството на Фердинанд от престола ни спаси от явна смърт...

Запленен от чутото, не усетих, че свещеник Стефан Грозданов е замълчал. В тишината, която се възцари, усетих при съствието на загинали народни синове в този първи въоръжен сблъсък с империализма и реакцията. Напуснах дома на свещеник Стефан Грозданов с чувство на гордост, че и мой съселани са дали своя дял за човешкото щастие.

Станислав ВЛАДИМИРОВ